

Nargiza SUVANKULOVA

O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi

MILLIY IQTISODIYOTDA INVESTITSION JOZIBADORLIGINI OSHIRISH IMKONIYATLARI

Annotatsiya. Mazkur maqola milliy iqtisodiyotda investitsion jozibadorlikni oshirish imkoniyatlarini ilmiy-nazariy hamda amaliy jihatdan o'rganishga qaratilgan. Hozirgi globallashuv sharoitida mamlakatlar uchun investitsiyalarni jalb etishning samarali mexanizmlarini shakllantirish iqtisodiy o'sish, innovatsion rivojlanish va raqobatbardoshlikni ta'minlashda muhim omil sifatida namoyon bo'lmoqda. Shu bois, milliy iqtisodiyotda investitsion muhitni yaxshilash, biznes yuritish sharoitlarini erkinlashtirish, soliq va bojxona tizimlarini takomillashtirish, moliyaviy bozorlarning barqarorligini kuchaytirish hamda xalqaro standartlarga mos ravishda ochiqlik va shaffoflikni ta'minlash zaruriy shartlardan hisoblanadi.

Maqolada, shuningdek, investitsion jozibadorlikka bevosita ta'sir ko'rsatuvchi omillar — institutsional muhitni rivojlantirish, infratuzilmani modernizatsiya qilish, yuqori malakali mehnat resurslarini shakllantirish va hududiy investitsion salohiyatdan samarali foydalanish masalalari tahlil qilinadi. Ushbu yondashuvlar milliy iqtisodiyotning barqaror o'sishini ta'minlash, xalqaro kapital oqimini jalb qilish va iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Kalit so'zlar: investitsiya, milliy iqtisodiyot, investitsion jozibadorlik, kapital oqimlari, iqtisodiy o'sish, moliyaviy bozor, tashqi qarz, innovatsion rivojlanish, barqarorlik, islohotlar, institutlar, raqobatbardoshlik, modernizatsiya, texnologik yangilanish, soliq tizimi, bojxona tartibga solish, kapital bozor, to'g'ridan-to'g'ri investitsiya, strategik rejalashtirish, sarmoya oqimi, tashqi iqtisodiy aloqalar, iqtisodiy integratsiya, xorijiy investor, makroiqtisodiy barqarorlik.

OPPORTUNITIES FOR ENHANCING INVESTMENT ATTRACTIVENESS IN THE NATIONAL ECONOMY

Abstract. This article is devoted to the scientific-theoretical and practical study of opportunities for enhancing investment attractiveness in the national economy. In the current context of globalization, the formation of effective mechanisms for attracting investments is emerging as a crucial factor in ensuring economic growth, innovative development, and competitiveness. Therefore, improving the investment climate, liberalizing business conditions, reforming tax and customs systems, strengthening the stability of financial markets, and ensuring transparency and openness in accordance with international standards are among the necessary prerequisites. The article also analyzes factors that directly influence investment attractiveness, such as the development of institutional frameworks, modernization of infrastructure, formation of highly skilled labor resources, and effective utilization of regional investment potential. These approaches expand opportunities to ensure sustainable growth of the national economy, attract international capital inflows, and promote economic diversification.

Keywords: investment, national economy, investment attractiveness, capital flows, economic growth, financial market, external debt, innovative development, sustainability, reforms, institutions, competitiveness, modernization, technological renewal, tax system, customs regulation, capital market, foreign direct investment, strategic planning, investment flows, foreign economic relations, economic integration, foreign investor, macroeconomic stability.

KIRISH

Milliy iqtisodiyot uchun investitsion jozibadorlikning dolzarbligi, birinchi navbatda, iqtisodiy modernizatsiya jarayonining tezlashishi va yangi texnologiyalarning joriy etilishi bilan izohlanadi. Masalan, BMTning Savdo va taraqqiyot konferensiyasi (UNCTAD, 2023) ma'lumotlariga ko'ra, yuqori investitsion jozibadorlikka ega davlatlarda ilmiy-tadqiqot va innovatsion faoliyatga yo'naltirilgan investitsiyalar hajmi umumiy kapital oqimlarining 25–30 foizini tashkil etadi[1]. Bu holat investitsiyalar nafaqat moliyaviy, balki intellektual resurslarni ham milliy iqtisodiyotga olib kirishini ko'rsatadi. Lowy Institute'ning 2024-yilgi "Asia Power Index" ma'lumotlariga ko'ra, investitsion jozibadorlik

indikatorida Osiyo mamlakatlari o'rtasida sezilarli tafovutlar mavjud bo'lib, bu jarayonlar mintaqadagi kapital oqimlarining qanchalik dinamik ekanini ko'rsatadi. 2014–2023-yillar davomida Xitoy \$552 mlrd hajmdagi to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarni jalb etib, ikkinchi o'rinni egallagan bo'lsa-da, uning reytingdagi 55,1 ballik ko'rsatkichi mintaqadagi nisbiy kuchning yuqoriligini ta'kidlaydi. Hindiston esa \$488 mlrd miqdoridagi investitsiya oqimlari bilan uchinchi o'rinda turib, 48,7 ball bilan mintaqada Xitoyga yaqinlashib kelayotganini ko'rsatmoqda[2]. Ushbu ko'rsatkichlar Osiyoda kapital oqimlari uchun raqobat kuchayib borayotganini, ayniqsa Xitoy, Hindiston va Janubi-Sharqiy Osiyo davlatlari global investorlar diqqat markazida ekanini ko'rsatadi. Shu nuqtai nazardan, mamlakatlarning investitsion muhitini yanada yaxshilash va barqaror siyosiy-huquqiy tizimni rivojlantirish orqali kelgusi yillarda ham jozibadorlikni oshirish imkoniyati mavjud.

Hozirgi globallashtirish sharoitida milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligi va barqaror rivojlanishi ko'p jihatdan investitsion muhitning jozibadorligiga bog'liqdir. Rivojlanayotgan mamlakatlar uchun to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar oqimini jalb etish ishlab chiqarishning modernizatsiyasi, yuqori texnologiyalarni joriy etish va eksport salohiyatini oshirishning eng muhim omillaridan biridir. O'zbekiston Respublikasida amalga oshirilayotgan iqtisodiy islohotlarning ustuvor yo'nalishlari sifatida sarmoya siyosatini liberallashtirish, huquqiy kafolatlarni mustahkamlash va investitsion infratuzilmani yaxshilash belgilangan bo'lib, bu jarayonlar milliy iqtisodiy rivojlanishning yangi bosqichiga zamin yaratmoqda. Shu bilan birga, xalqaro tajribadan foydalanish, investitsion siyosatni innovatsion rivojlanish bilan uyg'unlashtirish va investorlar uchun yanada barqaror huquqiy muhit yaratish zarurati tobora ortib bormoqda.

Milliy iqtisodiyotning jadal rivojlanishi bevosita investitsion muhitning barqarorligi va jozibadorligi bilan chambarchas bog'liq bo'lib, bu jarayon ishlab chiqarish salohiyatini kengaytirish, yuqori texnologiyali sohalarni rivojlantirish hamda zamonaviy infratuzilmani shakllantirish uchun zaruriy shart-sharoitlarni yaratadi. Jahon tajribasi ko'rsatadiki, investitsion jozibadorlikning asosiy determinantlari — huquqiy kafolatlarning mustahkamligi, soliq va bojxona tizimining liberallashtirish, moliyaviy bozorlarning rivojlanganligi, shaffof boshqaruv tizimi va xalqaro integratsiyalashuv darajasidir. Shu nuqtayi nazardan,

O'zbekistonda olib borilayotgan keng ko'lamli iqtisodiy islohotlar investitsion muhitni sezilarli darajada yaxshilab, xorijiy investorlar uchun qulay sharoit yaratmoqda, bu esa milliy iqtisodiyotning barqaror o'sishiga yangi turtki bermoqda. Maqolada investitsion jozibadorlikning nazariy asoslari, jahon iqtisodiyotidagi ilg'or amaliy tajribalar hamda O'zbekiston sharoitidagi islohotlar tahlil qilinib, investitsion muhitni yanada yaxshilash bo'yicha ilmiy-amaliy xulosalar ishlab chiqildi.

ADABIYOTLAR SHARHI

Investitsion jozibadorlik masalasi zamonaviy iqtisodiy fikrda eng muhim mavzulardan biri bo'lib, u iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash, ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytirish va xalqaro kapital oqimlaridan samarali foydalanish imkonini beradi. Shu bois, turli ilmiy maktablar vakillari bu masalaga turlicha yondashuvlarni ishlab chiqqanlar va ularning qarashlari bugungi kunda ham o'z ahamiyatini yo'qotmagan. Aynan ana shunday yondashuvlar milliy iqtisodiyotda investitsion siyosatning strategik asoslarini belgilashda muhim manba sifatida xizmat qilmoqda.

P. Samuelson va V. Nordxausing "Economics" asarida kapital oqimlari va iqtisodiy o'sish o'rtasidagi bevosita bog'liqlik keng tahlil qilingan [3]. Ularning nazariy qarashlari investitsion resurslarning samarali taqsimlanishi iqtisodiy o'sish sur'atlariga kuchli ta'sir ko'rsatishini ilmiy asoslab berdi. Shu bilan birga, ushbu tadqiqot investitsiyalarni rag'batlantirishda davlatning iqtisodiy siyosati muvofiqligini ta'minlash muhimligini ko'rsatib beradi.

J. Stiglitz esa investitsion muhitni shakllantirishda institutsional islohotlarning ahamiyatini alohida ta'kidlaydi [4]. Uning fikricha, huquqiy tizimning mustahkamligi, mulk huquqlarining kafolatlanishi va shaffof boshqaruv tizimi investorlar ishonchini shakllantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Natijada, Stiglitzning qarashlari global iqtisodiy munosabatlarda investitsiya oqimlarini jalb qilishning asosiy sharti sifatida demokratik institutlarni rivojlantirish zarurligini ilmiy jihatdan asoslab berdi.

Shuningdek, P. Krugman va M. Obstfeldning xalqaro iqtisodiyot nazariyasi bo'yicha tadqiqotlari xorijiy investitsiyalar oqimlari global iqtisodiy integratsiya

jarayonlarining tarkibiy qismi ekanligini isbotlaydi [5]. Ularning nazariyasi mamlakatlar o'rtasidagi kapital harakati nafaqat iqtisodiy o'sishni jadallashtirishi, balki xalqaro mehnat taqsimotini ham chuqurlashtirishini ko'rsatadi. Bunday yondashuv bugungi globallashtirish davrida investitsion siyosatni shakllantirishda strategik ahamiyat kasb etmoqda.

UNCTADning "World Investment Report" yillik hisobotlari esa mamlakatlarning investitsion jozibadorligini baholashda muhim amaliy manba bo'lib xizmat qiladi [6]. Ushbu hisobotlarda investitsiya oqimlarining geografik taqsimoti, mamlakatlar reytingi va sohalar bo'yicha investitsiya faoliyati chuqur tahlil etiladi. Mazkur manbalar investitsion siyosatni ishlab chiqishda hukumatlar va investorlar uchun muhim yo'naltiruvchi hujjat bo'lib qolmoqda.

O'zbekistonlik iqtisodchilar (A. Vaxobov, B. Xodjayev, M. Pardaev va boshqalar) o'z tadqiqotlarida milliy iqtisodiyotni modernizatsiya qilishda sarmoya oqimlarining o'rni va ahamiyatini tahlil etib, investitsion jozibadorlikni oshirish mexanizmlarini ko'rsatib berganlar [7]. Ularning ilmiy ishlari mamlakatimizda olib borilayotgan islohotlarning nazariy asosini yaratibgina qolmay, amaliyotda qo'llanishi mumkin bo'lgan mexanizmlarni ham ishlab chiqmoqda. Shunday qilib, mahalliy olimlarning ilmiy izlanishlari O'zbekistonda investitsion siyosatning samarali yo'nalishlarini belgilashga muhim hissa qo'shmoqda.

Shunday qilib, mavjud ilmiy adabiyotlar investitsion jozibadorlikning nazariy va amaliy jihatlarini chuqur o'rganish uchun asos bo'lib xizmat qiladi. Ularning umumiy xulosalari milliy iqtisodiy siyosatni ishlab chiqishda ham, xalqaro iqtisodiy hamkorlikni yo'lga qo'yishda ham ilmiy asos vazifasini bajaradi. Natijada, adabiyotlar sharhi investitsion jozibadorlikni yanada oshirish bo'yicha ilmiy izlanishlar uchun keng imkoniyatlar ochib bermoqda.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda nazariy tahlil va empirik ma'lumotlar asosida investitsion jozibadorlik omillari o'rganildi. Tahlilda deduktiv va induktiv yondashuvlar qo'llanilib, jahon iqtisodiyoti amaliyoti bilan milliy sharoit o'zaro solishtirildi. Bundan tashqari, O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlari, Jahon banki va UNCTAD hisobotlari asosida dinamik tahlillar amalga oshirildi. Tadqiqotda iqtisodiy-matematik modellashirish usullaridan ham

foydalanildi. Natijada, milliy iqtisodiyotda investitsion jozibadorlikni oshirish imkoniyatlari kompleks yondashuv asosida baholandi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Milliy iqtisodiyotda investitsion jozibadorlik mamlakatning barqaror rivojlanishi, ichki resurslardan samarali foydalanish hamda tashqi kapitalni jalb etish jarayonlari bilan uzviy bog‘liq bo‘lib, u iqtisodiy tizimning institutsional, huquqiy va moliyaviy muhitiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Investitsion jozibadorlikni oshirish uchun iqtisodiy islohotlarning izchil amalga oshirilishi, moliyaviy bozorlarning rivojlanishi hamda biznes yuritish qulayliklarining kengayishi muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini ta’minlash maqsadida makroiqtisodiy barqarorlik, soliq siyosatining izchilligi va inflyatsiya darajasining nazorat ostida saqlanishi asosiy omillar sifatida ko‘riladi. Bunda davlat tomonidan investitsiya muhitini yaxshilashga qaratilgan qo‘llab-quvvatlash choralarining mavjudligi, xususan, soliq imtiyozlari va infratuzilmaviy loyihalarning kengayishi xorijiy investorlar uchun alohida rag‘batlantiruvchi vosita vazifasini bajaradi. Shuningdek, iqtisodiyot tarmoqlarida innovatsion faoliyatni kuchaytirish va yangi texnologiyalarni joriy etish investitsion muhitning sifat jihatdan yangilanishiga olib keladi. Investitsion jozibadorlikni oshirish jarayonida ijtimoiy barqarorlik, huquqiy kafolatlarning mustahkamligi va shaffof boshqaruv tizimining shakllanishi investorlarning ishonchini yanada orttiradi. Demakki, milliy iqtisodiyotda investitsion jozibadorlikni ta’minlash – bu nafaqat iqtisodiy o‘sinh omili, balki mamlakatning xalqaro maydondagi nufuzi va barqaror rivojlanish istiqbollarning muhim kafolati sifatida qaraladi.

Investitsion jozibadorlik — bu mamlakat, mintaqa yoki alohida xo‘jalik yurituvchi subyekt uchun sarmoyadorlarning e’tiborini jalb qilish imkoniyatini belgilovchi iqtisodiy, institutsional va huquqiy omillar yig‘indisidir. U asosan iqtisodiy o‘sinh sur’atlari, makroiqtisodiy barqarorlik, soliq imtiyozlari, ishlab chiqarish infratuzilmasining rivojlanganligi va tashqi savdo imkoniyatlari bilan chambarchas bog‘liqdir. Bunda siyosiy barqarorlik, shaffof boshqaruv tizimi va mulk huquqlarining himoyasi investor qaroriga hal qiluvchi ta’sir ko‘rsatadi. Shu

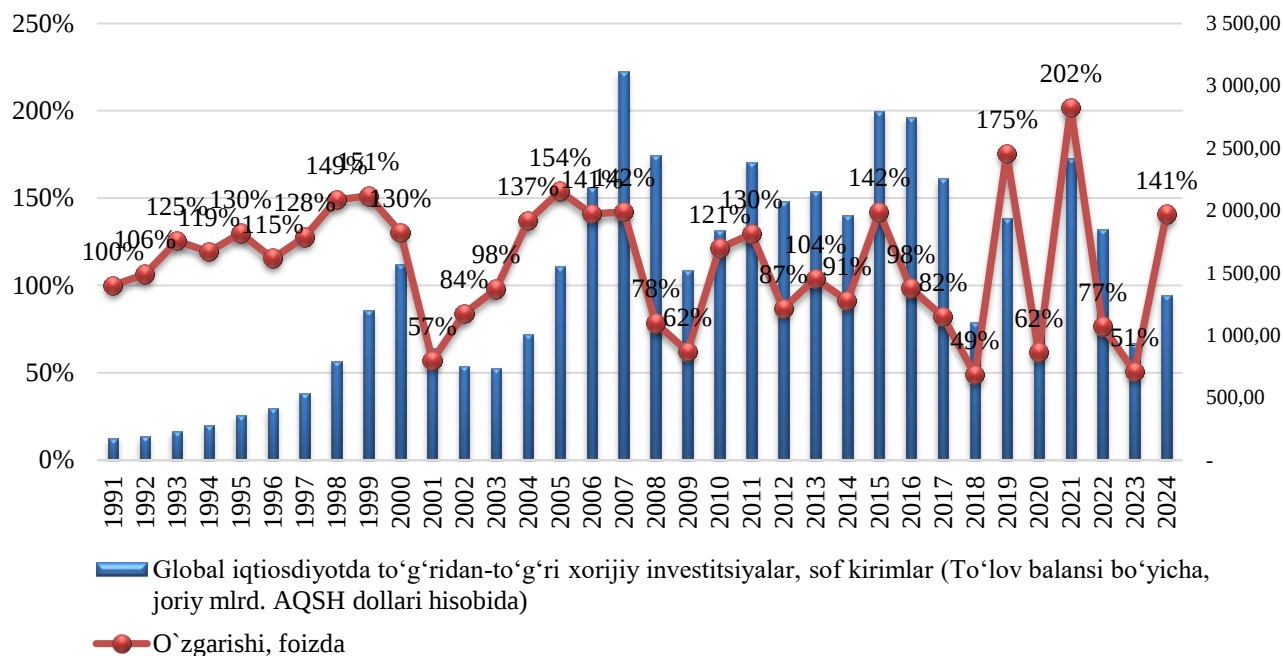
bois, investitsion jozibadorlik iqtisodiy siyosatning samaradorligi bilan bir qatorda, ijtimoiy va huquqiy muhitning barqarorligiga ham bevosita taalluqlidir.

Investitsion jozibadorlik tushunchasi nafaqat mavjud iqtisodiy imkoniyatlarni, balki kapitalni jalb etishning istiqbolli yo‘nalishlarini ham o‘zida aks ettiradi. Unda ichki bozor hajmi, iste’molchilar to‘lov qobiliyati, mehnat resurslarining malakasi va ishlab chiqarish xarajatlari darajasi muhim o‘rin tutadi. Shu bilan birga, xalqaro investorlarga qulay shart-sharoit yaratish uchun bojxona tartibotlarining soddalashtirilishi va byurokratik to‘siqlarning kamaytirilishi ham investitsion jozibadorlikning ajralmas qismidir. Shuning uchun bu kategoriya iqtisodiy siyosat, moliyaviy barqarorlik va huquqiy institutlarning uyg‘unlashgan holdagi natijasi sifatida qaraladi.

Investitsion jozibadorlikning yana bir muhim jihati shundaki, u investorning kutilayotgan daromadi bilan birga xavf-xatarlarni baholash qobiliyatiga ham asoslanadi. Masalan, valyuta kursining o‘zgaruvchanligi, inflyatsiya sur‘atlari va tashqi qarz darajasi kabi makroiqtisodiy ko‘rsatkichlar investor qarorida hal qiluvchi omil bo‘lishi mumkin. Shu bilan birga, mamlakatdagi siyosiy muhitning barqarorligi va xalqaro reyting agentliklarining baholari investorlar ishonchiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Demak, investitsion jozibadorlik iqtisodiy foyda va risklar nisbatining optimal darajada shakllanishi orqali o‘lchanadi.

Umuman olganda, investitsion jozibadorlik mamlakatning iqtisodiy siyosati, moliyaviy institutlari va ijtimoiy-madaniy muhitining kompleks ko‘rsatkichidir. U milliy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishini ta’minlovchi omillardan biri sifatida, sarmoya oqimlarini jalb etishda hal qiluvchi o‘rin tutadi. Shu sababli, investitsion jozibadorlikni oshirish uchun davlat tomonidan institutsional islohotlar, infratuzilmani modernizatsiya qilish va soliq-budjet siyosatini soddalashtirish kabi choralar amalga oshirilishi zarur. Bunday yondashuv mamlakatni xalqaro kapital bozorida raqobatbardosh qilish imkonini beradi va uzoq muddatli iqtisodiy o‘sishga poydevor yaratadi.

Investitsion jozibadorlikning nazariy asoslari iqtisodiy barqarorlik, huquqiy muhit, soliq va bojxona imtiyozlari, infratuzilmaning rivojlanganligi, moliyaviy bozorlarning ochiqligi va inson kapitalining salohiyatiga asoslanadi. Jahon tajribasi shuni ko‘rsatadiki, bu omillar uyg‘unlashganda mamlakat iqtisodiyoti investorlar uchun yanada jozibador bo‘ladi.

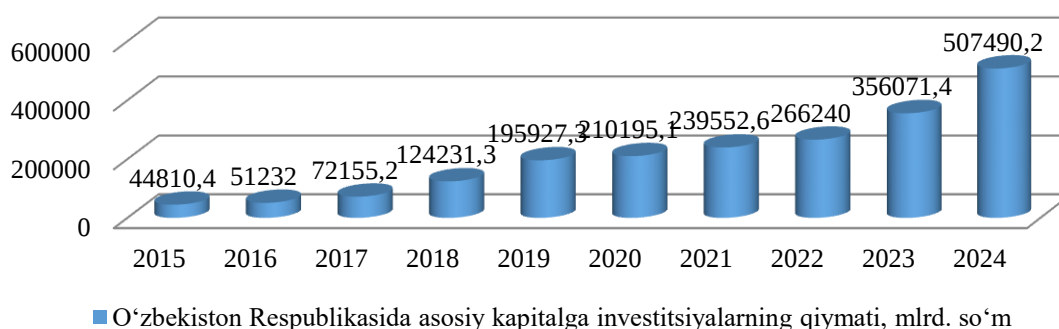

1-rasm. Global iqtisodiyotda to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar, sof kiritmalar (To'lov balansi bo'yicha, joriy mlrd. AQSH dollari hisobida)[⁸]

Global iqtisodiyotda to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar (FDI) sof kiritmalarining dinamikasi shuni ko'rsatadiki, 1990-yillar o'rtalaridan boshlab investitsion oqimlar keskin o'sish sur'atini namoyon qilgan va 2000-yillarning boshlariga kelib rekord darajalarga yetgan. 1991–2000-yillar davomida FDI hajmi qariyb 9 baravardan ortiq ko'payib, 174,94 mlrd. dollardan 1 569,24 mlrd. dollargacha yetgani global kapital bozorlarining erkinlashuvi va yirik transmilliy korporatsiyalarning faoliyati bilan izohlanadi. 2001–2003-yillardagi pasayish esa xalqaro moliyaviy inqirozlar, xususan “dot.com” pufagi va boshqa global beqarorlik omillari ta'sirida yuzaga kelgan bo'lsa-da, 2004–2007-yillarda yana sezilarli tiklanish kuzatilgan. 2008-yilgi jahon moliyaviy inqirozi oqibatida FDI oqimlari 3 112,54 mlrd. dollardan 2 441,39 mlrd. dollargacha qisqarib, 2009-yilda esa tarixiy minimumlardan birini qayd etgan. Keyingi yillarda investitsion oqimlarda notekislik saqlanib qolgan bo'lib, 2015–2017-yillarda nisbatan yuqori ko'rsatkichlarga erishilgan bo'lsa-da, 2018–2020-yillarda keskin pasayish kuzatilgan. 2021-yilda FDI sof kiritlari 2 419,19 mlrd. dollarga ko'tarilib, avvalgi yilga nisbatan 202 foizni tashkil etgani global iqtisodiy tiklanish jarayonlarining

natijasi bo'ldi, biroq keyingi yillarda yana pasayishlar kuzatilgani beqarorlik davom etayotganini ko'rsatadi. Demakki, global FDI oqimlarining dinamikasi iqtisodiy o'sishning barqarorligi va inqirozlarning chastotasiga bevosita bog'liq bo'lib, bu jarayon xalqaro kapital harakatlarining yuqori darajada siklik xususiyatga egaligini tasdiqlaydi.

O'zbekiston Respublikasida asosiy kapitalga investitsiyalar hajmining barqaror o'sishi mamlakat iqtisodiy salohiyatini kengaytirish, ishlab chiqarish quvvatlarini modernizatsiya qilish va infratuzilmani rivojlantirish imkoniyatlarini yuzaga keltirmoqda. Shu bilan birga, investitsion jozibadorlikni oshirish uchun makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlash, qulay biznes muhiti yaratish hamda xorijiy sarmoyadorlar uchun huquqiy kafolatlarni mustahkamlash zaruriy shart sifatida e'tirof etiladi. So'nggi yillarda olib borilgan islohotlar, jumladan, soliq tizimini liberallashtirish, erkin iqtisodiy zonalar faoliyatini kengaytirish va davlat-xususiy sheriklik mexanizmlarini rivojlantirish investitsiya muhitining jozibadorligini kuchaytirib, raqobatbardosh tarmoqlarda yangi loyihalarning amalga oshirilishiga zamin yaratdi. Demakki, asosiy kapitalga investitsiyalarni ko'paytirish va investitsion jozibadorlikni oshirish jarayoni O'zbekistonning uzoq muddatli iqtisodiy barqarorligi hamda xalqaro maydondagi raqobatbardoshligini ta'minlashning muhim omillaridan biridir.

2-rasm. O'zbekiston Respublikasida asosiy kapitalga investitsiyalarning qiymati, mlrd. so'm^[9]

2015–2024-yillar davomida O'zbekiston Respublikasida asosiy kapitalga investitsiyalar hajmi jadal sur'atlarda oshib, 2015-yildagi 44,8 trln. so'mdan 2024-yilda 507,5 trln. so'mgacha yetgani mamlakat iqtisodiy rivojlanishida tub

burilishlar yuz berganini ko'rsatadi. 2017–2019-yillarda investitsiyalar hajmining keskin ko'tarilishi, avvalo, iqtisodiyotda tarkibiy islohotlar chuqurlashuvi, yangi infratuzilmaviy loyihalarning amalga oshirilishi hamda xorijiy sarmoyadorlar uchun yaratilgan imtiyozlar bilan izohlanadi. 2020-yilda pandemiya sharoitida o'sish sur'ati biroz sekinlashgan bo'lsa-da, keyingi yillarda iqtisodiy faollikning tiklanishi natijasida investitsion oqimlar yana barqaror o'sish tendensiyasiga qaytdi. 2023–2024-yillarda investitsiyalar hajmining keskin ortishi davlat-xususiy sheriklik mexanizmlarining rivojlanishi, moliya bozorining kengayishi va xalqaro kapital bilan hamkorlikning kuchayishi bilan chambarchas bog'liqdir. Ushbu dinamikadan ko'rinadiki, asosiy kapitalga investitsiyalar nafaqat ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytirishga, balki milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qilmoqda. Shu bois, investitsion jozibadorlikni yanada mustahkamlash va investitsiya muhitini yanada barqarorlashtirish mamlakatning uzoq muddatli rivojlanish strategiyasida muhim omil bo'lib qolmoqda.

1-jadval

O'zbekiston Respublikasida asosiy kapitalga investitsiyalarning o'sish sur'ati (yillik), foiz^[10]

Hududlar	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
O'zbekiston Respublikasi	109,4	104,1	119,4	129,9	138,1	95,6	102,9	100,2	123,4	131,3
Qoraqalpog'iston Respublikasi	131,1	56,2	60,4	169,9	100,3	69,9	105,1	114,9	116,6	146,3
Andijon viloyati	105,1	102,4	114,3	113,7	129	110,6	106	116,5	121,2	139,4
Buxoro viloyati	98,7	120,8	154,7	60,6	95,9	104,7	147,4	94,2	132,2	153,5
Jizzax viloyati	96,9	102,7	108,2	158,1	194,9	147,4	72,4	104,6	134,1	144,4
Qashqadaryo	112,4	108,9	129,7	112,4	131,2	76,5	77,8	80	117,7583	156,2
Navoiy	90,7	144,1	107,4	188	144,3	77,1	86	109,4	136,3	115,8003
Namangan	108,5	108,2	110,2	178,1	131,1	88	100,5	104,2	121,3	261,2
Samarqand	115,8	103,4	105,7	131,4	134,5	128,8	98,7	111,6	127,8	105,5
Surxondaryo	110,3	107,6	148,4	164,2	144	77,4	109,7	87,5	148,3	86,16191
Sirdaryo viloyati	97,9	107,9	115,4	131	186	111,2	107,7	135,1	117,7	67,08279
Toshkent viloyati	99,3	87	118,4	139,9	158,5	92,2	120,3	110,7	121,1	139,2
Farg'ona	98,7	97,1	98,6	145,9	132	113,5	105,7	112,4	120,1	101
Xorazm viloyati	87,2	97,8	128,5	111,7	150,7	92,7	139,3	94,2	121	120,8
Toshkent shahri	102,3	119,5	121,4	138,2	145,8	108,6	105	87,2	115,8	119,0514

1-jadvaldan ko‘rinib turibdiki, 2015–2024-yillar mobaynida O‘zbekiston Respublikasida asosiy kapitalga investitsiyalarning yillik o‘shish sur‘atlari hududlar kesimida sezilarli tafovutlar bilan namoyon bo‘lgan. Respublika miqyosida umumiy o‘shish ko‘rsatkichlari barqaror ijobiy tendensiyaning saqlangan bo‘lsa-da, ayrim hududlarda o‘shishning keskin tebranishlari kuzatilgan, masalan, Qoraqalpog‘iston Respublikasida 2016-yilda 56,2 foizni tashkil etgan bo‘lsa, 2018-yilda 169,9 foizgacha ko‘tarilgani hududiy investitsiya siyosatining intensivligi bilan izohlanadi. Namangan viloyatida 2024-yilda 261,2 foizlik rekord ko‘rsatkich qayd etilib, bu investitsion loyihalar hajmining sezilarli ortgani va hududning investitsion jozibadorligi oshganidan dalolat beradi. Shuningdek, Jizzax va Buxoro viloyatlarida ham ayrim yillarda yuqori o‘shish qayd etilgan bo‘lsa-da, ayrim davrlarda past ko‘rsatkichlar kuzatilganligi investitsiya oqimlarining notekisligini ko‘rsatmoqda. Surxondaryo va Sirdaryo viloyatlarida esa ayrim yillarda pasayishlar kuzatilgan bo‘lib, bu hududlarda investitsion muhitning barqarorligini ta‘minlashda qo‘shimcha chora-tadbirlarni talab etadi. Shu bilan birga, Toshkent shahri va Toshkent viloyatida investitsiyalar barqaror sur‘atlarda ortib, poytaxt hududining iqtisodiy salohiyati va biznes infratuzilmasi kuchliligini aks ettirmoqda. Umuman olganda, mazkur jadval hududiy tafovutlarni ochib berar ekan, O‘zbekiston milliy iqtisodiyotida investitsion jozibadorlikni oshirish uchun hududlar kesimida muvozanatli va kompleks yondashuv zarurligini ko‘rsatadi.

2-jadval.

O‘zbekistonning investitsion jozibadorlik reytinglari (2020–2023 yillar)^[11]

Ko‘rsatkich (reyting)	2020	2021	2022	2023
Doing Business (umumiy o‘rin)	69	66	64	62
Moody’s suveren reytingi	B1	B1	Ba3	Ba3
Fitch suveren reytingi	BB-	BB-	BB	BB
Transparency International (korrupsiya)	26	28	31	31

2-jadval ma’lumotlari shuni ko‘rsatadiki, 2020–2023-yillar davomida O‘zbekistonning investitsion jozibadorlik reytinglari bosqichma-bosqich ijobiy o‘zgarishlarga erishgan. Xususan, Jahon bankining Doing Business reytingida mamlakatning umumiy o‘rni 2020-yildagi 69-o‘rindan 2023-yilda 62-o‘ringa yaxshilanishi biznes yuritish sharoitlarini takomillashtirish va tartib-taomillarni soddalashtirish natijasi sifatida baholanishi mumkin. Shu bilan birga, xalqaro

reyting agentliklari ham O'zbekistonning moliyaviy barqarorligiga ijobiy baho berib, Moody's reytingida B1 darajadan Ba3 ga, Fitch tomonidan esa BB- dan BB darajagacha ko'tarilishi mamlakatning kreditga layoqatlilik darajasi oshganini ko'rsatadi. Transparency International indeksida ham 2020-yildagi 26 ball ko'rsatkichi 2022–2023-yillarda 31 ballgacha yaxshilangan bo'lib, bu korrupsiyaga qarshi kurash samaradorligining ortganidan dalolat beradi. Umuman olganda, ushbu reytinglar O'zbekistonning xalqaro maydondagi iqtisodiy ishonchliligi va investitsion jozibadorligini oshirayotganini, biroq yanada yuqori pog'onalarni egallash uchun institutsional islohotlarni chuqurlashtirish va korrupsiyaga qarshi chora-tadbirlarni kuchaytirish zarurligini ko'rsatmoqda.

XULOSA

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, investitsion jozibadorlikni oshirish O'zbekiston iqtisodiy rivojlanishining strategik omillaridan biridir, chunki investitsiyalar oqimi nafaqat sanoatning modernizatsiyasini, balki xizmat ko'rsatish sohasi, infratuzilma va ijtimoiy sohalarining ham sifat jihatdan o'sishini ta'minlaydi. Shu nuqtai nazardan, institutsional islohotlarni davom ettirish, soliq va bojxona siyosatini liberallashtirish, moliyaviy bozorlarni rivojlantirish va inson kapitaliga investitsiyalar hajmini kengaytirish muhim ahamiyatga ega, chunki bu jarayonlar ichki va tashqi investorlar uchun barqaror va ishonchli muhit yaratadi.

Xorijiy investorlar uchun qulay biznes muhitini yaratish, xalqaro reytinglardagi o'rinni yaxshilash va innovatsion iqtisodiyotni shakllantirish orqali milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligi sezilarli darajada oshishi mumkin, bu esa O'zbekistonning mintaqaviy investitsion markaz sifatidagi mavqeini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Davlat va xususiy sektor hamkorligini kuchaytirish, zamonaviy infratuzilmalarni rivojlantirish va iqtisodiyotda barqaror investitsiya oqimlarini ta'minlash dolzarb vazifalar sirasiga kiradi, chunki ular uzoq muddatli barqaror o'sish va hududiy farovonlikning asosiy kafolatlari hisoblanadi.

Shunday qilib, investitsion jozibadorlikni oshirish bo'yicha tizimli yondashuv O'zbekistonni jadal rivojlangan va investorlarga ochiq iqtisodiyotga aylantiradi, bu esa global iqtisodiy integratsiya jarayonlarida mamlakatning faol ishtirokini ta'minlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. UNCTAD. World Investment Report 2023: Investing in Sustainable Energy for All. – Geneva: United Nations, 2023. – P. 1–200.
2. Lowy Institute. Asia Power Index. 2024 Edition. <https://power.lowyinstitute.org/>
3. Samuelson P.A., Nordhaus W.D. Economics. – New York: McGraw-Hill, 2010. – 740 p.
4. Stiglitz J.E., Greenwald B. Creating a Learning Society. – Columbia University Press, 2014. – 680 p
5. Krugman P., Obstfeld M., Melitz M. International Economics: Theory and Policy. – 9th ed. – Boston: Pearson, 2012. – 756 p.
6. UNCTAD. World Investment Report 2023. – New York and Geneva: United Nations, 2023.
7. Vaxobov A., Xodjayev B., Pardaev M. Investitsion faoliyatni rivojlantirish muammolari. – Toshkent: Fan, 2021.
8. <https://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.CD.WD>
9. <https://www.stat.uz/uz/rasmiy-statistika/investments>
10. <https://www.stat.uz/uz/rasmiy-statistika/investments>
11. World Bank. Uzbekistan Digital Economy Country Assessment 2024 // Digital Development Global Practice. – Washington D.C., 2024. – Report No. WBG-DIG-UZ-2024 – P. 1–48.